

Rausa

**Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem
Verschijnt 6 maal per jaar. Tiende jaargang nr. 1, februari 2022**

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor
Borchtlombeek, O.L.V.-
Lombeek, Pamel en Strij-
tem

Secretariaat en verant-
woordelijke uitgever:
Erfgoed Rausa, Varing 40,
1760 Pamel
www.rausa.be

Werkten mee aan dit
nummer: Bart Caulier,
Willy De Smedt, François
De Neef, Jan De Mont,
Herman Van Herreweghen

Eindredactie:
Kristien Hemeryckx en
Walter Evenepoel

Iedere auteur is verant-
woordelijk voor haar/zijn
bijdragen.

Je kan je gratis abonneren
op de digitale versie van
Rausa door een eenvoudig
bericht te sturen naar
erfgoed.rausa@gmail.com

Bankrelatie:
BE 97 8601 1557 2549

©
Zonder voorafgaande toestem-
ming van Erfgoed Rausa mag
niets uit deze uitgave worden
verveelvoudigd en/of openbaar
worden gemaakt door middel
van druk, fotokopie of op welke
andere wijze dan ook.

om te beginnen...

Rausa verschijnt in februari, april, juni, augustus, sep-
tember en december in digitale versie en op aanvraag
in gedrukte versie. De digitale nummers zijn gratis.
Wie een gedrukte versie wil, kan zich **in december
2022 abonneren** voor de volgende jaargang. **In de
loop van het jaar worden geen nieuwe gedrukte
abonnementen genoteerd.**

Wie zelf artikels wil schrijven of beeldmateriaal wil be-
zorgen is hartelijk welkom. De bijdragen graag inleve-
ren een maand voor de datum van verschijnen.

Redactieadres:

Erfgoed Rausa, Varing 40, 1760 Pamel,
rausa@skynet.be, 0473 11 25 00

Abonneeradres: erfgoed.rausa@gmail.com

Inhoud van dit nummer:

Blz. 2	Om te beginnen
Blz. 3	Geluksvogel
Blz. 4	Rausa in actie
Blz. 6	De Ninoofse steenweg
Blz. 13	Taalrubriek
Blz. 14	Een Pamelaar in dienst van de Zonneko- ning
Blz. 18	Pamel bezet
Blz. 20	Vraag het aan Rausa: de Lombeekse Boezenberg

Op de voorpagina: 'De Steenweg aan de Belle', een foto-
collage door Jan De Mont

Ik ben een geluksvogel, zo lijkt. Haast iedere dag vind ik in mijn mailbox een paar berichtjes met heuglijk nieuws. Slag om slinger blijk ik, zonder ook maar aan enige wedstrijd deelgenomen te hebben, de winnaar van het allernieuwste model telefoon te zijn. Gisteren nog werd me een snoerloze en geluidsarme stofzuiger in de schoot geworpen. Dan weer werd godbetert ik, uit miljoenen en miljoenen mailgebruikers, gekozen om mijn zuurverdiende spaarcentjes te investeren in de laatste bitcoin-hype. Een uitgelezen aanbod dat me in geen tijd rijk zal maken! Als ik alvast mijn rekeningnummer en nog wat cruciale gegevens kan bezorgen, dan zorgt de verzender van die berichtjes er voor dat alles in een wip geregeld wordt.

Ontsnapt u er evenmin aan? Wordt uw mailbox ook gebombardeerd met 'spam'-berichten? Het hoeft niet te verbazen: per tien mails die vandaag verzonden worden, zijn er maar liefst negen met obscure of verdachte intenties. 'Spam', een onguur klinkende term, die vóór het digitale tijdperk en de explosie aan mailberichten gebruikt werd als afkorting voor de Engelse term 'spiced ham'. Ik proefde het gekruide goedje nooit zelf, maar het zou een extreem lage voedingswaarde en uiterst weinig smaak hebben. Net zoals die mailberichten waarmee we bestookt worden hoegenaamd niet getuigen van uitgelezen smaak.

Mij echter niet gezien! Een deugdelijke spam-filter stuurt het gros van deze aanbieding netjes richting prullenbak. Niettemin worden de duistere figuren die op slinkse wijze onze gevoelige data trachten te stelen, steeds vaardiger; hun methodes steevast verfijnder. Jammer genoeg stijgt daardoor voor aanbieders van mail-oplossingen ook de moeilijkheidsgraad om echte berichten van spam te onderscheiden op exponentiële wijze.

De schrik slaat me dan ook om het hart! Met Erfgoed Rausa, plannen ook wij immers om u dit jaar minimaal 6 maal te verblijden met een (en in tegenstelling tot die gekruide beenhesp van daarnet) zéér smaakvol erfgoedtijdschrift.

Aangezien u, tot onze grote blijdschap uiteraard, met zéér velen bent die ons blad digitaal lezen, is onze vrees allicht niet onterecht dat ons massaal verzonden berichtje verkeerdelijk als malafide bestempeld wordt door die slimme maar automatische poortwachters die uw mailbox in de gaten houden!

Mocht u de volgende maanden dus vaststellen dat het Rausa-tijdschrift nu wel héél lang op zich laat wachten, controleer dan alstublieft even die map waar uw 'spam'-berichten in landen. Misschien ligt dat boeiende Rausa-blad er wel ongedurig te anti-chambren. Het feit dat u dit nu leest, is alvast een geruststelling dat de mail die dit eerste nummer van deze nieuwe jaargang in uw elektronische brievenbus deed belanden, zijn weg vond zoals het hoort.

Veel leesplezier!
Bart Caulier

O ja, onze lezers van de papieren Rausa hebben geen spamprobleem, al krijgt 'vadtje Post' soms al eens last van ouderdomstraagheid.

De geluksvogel of Hipurus Felix Excogitari

Natuurlijk is het helemaal niet zeker dat we al onze mooie plannen zullen kunnen uitvoeren, natuurlijk moet je vóór elke aankondiging zeggen "het is te hopen dat..." en natuurlijk is die voorwaardelijkheid iets waar we waarschijnlijk nog een hele tijd zullen mee geconfronteerd worden, maar als het de volgende maanden dan toch wat zou meevallen, dan willen wij echt wel klaar staan met mooie evenementen die de mensen weer hoop geven, zodat we de bewogen periode toch op een of andere manier achter ons kunnen laten. Daarom...

**Opendeur-
Stamboombabbels**
5 februari,
5 maart, 4 april,
7 mei, 4 juni,
6 augustus
3 september
1 oktober
5 november
3 december

Elke eerste zaterdag van de maand staat Günther De Mel klaar om de bezoekers van onze erfgoedkelder op weg te helpen om in hun stamboom te klimmen. Maar ook iedereen die in onze bibliotheek of beeldenbank wil snuisteren is zeer welkom. Of misschien kom je graag zomaar eens wat vertellen over een strafverhaal van vroeger... we zullen je warm ontvangen!

Telkens van 9 tot 12 uur

De 'Pajotse film', bestaat die echt?

Zeg maar gerust "jawel"! Met 'Vercammen, kroniek van een onderpastoor', 'Storm over het Pajottenland' en 'Dondeslag in kasteel Nederloo' heeft cineast en regisseur Jan Van Reepingen zich als gerespecteerd filmmaker op de kaart gezet.

Voor de Lennikenaren is hij gewoon 'Jan De Schoenmaker'. Maar dat deze kleurrijke figuur nog andere bekwaamheden heeft dan het edele ambacht van de lederbewerking,

bewijst hij al jaren met de zorg voor het 'Lenniks Archief (ga zeker eens kijken op 'lenniksarchief.be') én met de boeiende beelden die hij op de pellicule heeft gezet.

Bij Erfgoed Rausa vonden we het dus gepast om deze beeldkunstenaar een plaats te geven in onze jaarprogrammering. Op **donderdag 12 mei** (20 uur) wordt in de schouwburg van GC Het Koetshuis '**Storm over het Pajottenland**' geprojecteerd.

De kijker wordt vergast op een spannende politiefilm, maar krijgt er prachtige beelden van het Pajottenland bovenop en ziet bekende Pajotten zich ontpoppen tot degelijke acteurs, waarmee zowaar een stuk 'nieuw erfgoed' wordt gerealiseerd.

Reserveer vandaag nog je zitje op rausa@skynet.be (vermeld duidelijk je naam en het aantal plaatsen). Je kan ter plaatse je toegangskaart betalen (graag met een briefje van € 5). De film duurt 2u.40min.

Dit is de link voor een proever:

<https://www.ringtv.be/nieuws/dit-weekend-premi%C3%A8re-van-%E2%80%98storm-over-het-pajottenland%E2%80%99>

NACHT VAN DE GESCHIEDENIS

Dinsdag 22 maart, 20 uur
In samenwerking met Davidsfonds Roosdaal

Eric Bauwens is een gerenommeerd auteur die voor zijn haarscherpe biografieën bijzonder goede kritieken kreeg in de gespecialiseerde pers. Bovendien is hij een geboren verteller. Op 22 maart laat hij ons kennismaken met **Edward Anseele** (1856-1938), de 'vader' van de Belgische Werkliedenpartij en oprichter van de Coöperatieve Maatschappij Vooruit. De man groeide nog tijdens zijn leven uit tot een mythe. Was hij een dictator of een visionair? We vernemen alles over dit Gents fenomeen tijdens de boeiende lezing van Eric Bauwens in de Sint-Martinuszaal in Strijtem. Wij kozen voor deze zaal omdat we hier alles volledig covidveilig kunnen laten verlopen. De toegang is gratis, maar je moet wel reserveren op 0473 11 25 00 of rausa@skynet.be

Zondag 24 april
STARTEVENEMENT
Erfgoedweek

Basisschool
Sint-Amandus
Bosstraat 21
Borchtlombeek

ERFGOED
JAG

ERFGOEDDAG
MAAKT
SCHOOL

14 TOT 18 UUR

Erfgoed Rausa heeft weer een attractieve erfgoeddag uitgewerkt in samenwerking met de Roosdaalse scholen en de Cultuurraad. Geschiedenis, nostalgie, humor, ludieke activiteiten, dat kun je allemaal beleven op de erfgoeddag van 24 april. Het programma:

-14 uur: in een opstelling van een oud klaslokaal wordt door vertellers/acteurs het schoolse leven geëvoceerd en worden legendarische juffen, meesters en andere lesgevers weer tot leven gewekt. Het schoolgerei komt aan bod, de 'methodiek', de tuchtmaatregelen enz. Het wordt allemaal op een prettige manier gebracht voor een publiek van jong tot (veel) minder jong.

-14:40u: 'de liedjes van vroeger' een zanger en een pianist halen bijna vergeten liedjes vanonder het stof. Het zijn stuk voor stuk plezante meezingliedjes waar telkens ook een woordje erfgoeditleg bij hoort.

-15:10u: 'Wie kan nog perkeninken?' de heel oude speelplaatsspelletjes herleven. Wie wil mag nog eens perkeninken, kalleke slaan, land afkappen, rekkerspringen, knikkeren of doppen en wie niet meer weet hoe het ging, krijgt een demonstratie.

16 uur: hetzelfde programma wordt nog eens herhaald.

De toegang is gratis. Je moet wel reserveren: 054 89 13 50 of cultuur@roosdaal.be.

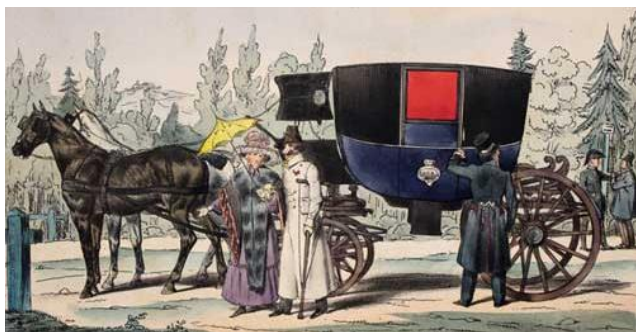
Tijdens de week van 25 tot 29 april komen vertellers erfgoedinitiaties geven in de Roosdaalse scholen.

Wie een fijn idee heeft of zelf wil meewerken aan een van deze initiatieven is zeer welkom!

De Ninoofse steenweg (deel I)

*De omgeving waarin wij opgroeien is ons zo vertrouwd en alle elementen die ons biotoop vormen zijn zo vanzelfsprekend dat wij er ons geen vragen bij stellen. Neem nu de Ninoofse steenweg. Wie heeft er zich als kind afgevraagd hoe het komt dat alle wegen kronkelend door het landschap lopen, behalve die ene, brede baan die zover het oog kan reiken het ene verdwijnpunt kaarsrecht met het andere verbindt. **Willy De Smedt** heeft zich dat dus ooit wel afgevraagd en, zoals wij onze gewaardeerde medewerker intussen wel kennen, hij is het allemaal eens van naaldje tot draadje gaan uitzoeken. Dat onderzoek noteer je niet op een paar bladzijden. Dus brengen we zijn relaas in twee afleveringen.*

Het is na de vroegmis, rond het 10de uur van de 25ste dag van de meimaand Anno Domini 1786, de dag waarop 's Heren Hemelvaart wordt gevierd, dat Adrien Ange de Walckiers in zijn berline in gezelschap van zijn echtgenote Diedonnée de Nottine, zijn zoon Eduard de Walckiers en zijn schoondochter Barbe de Reul, Ninove verlaat via de Brabantpoort. De sierlijke koets, getrokken door twee paarden, wordt vergezeld door vijf zwaar bewapende ruiters want het zijn onveilige tijden.

Hun bestemming vandaag is het Hof te Steenborre in Pamele Ten Suyvene waar een verre neef, Joannes Baptista Walckiers, lid van de Schepenbank van Pamele, als een patriarch over zijn Brabantse herenhoeve heerst en waar ze worden verwacht op het communiefeest van Joannes Baptist, de eerstgeborene van hun gastheer en van zijn echtgenote Adriana Covens. Adrien en zijn zoon Eduard hebben zich in het voorbije decennium opgewerkt tot schatrijke bankiers in Brussel en bij uitbreiding in de Oostenrijkse Nederlanden en mogen zich bijaldien koesteren in de zonnewarmte van de Oostenrijkse landvoogden en keizers. Maar het was Adriens grootvader, Cornelius Walckiers, een Ninoofse notabele en een regelrechte afstammeling van Guillelmus, de eerste hereboer op Ten Suyvene, die het onder de eerste Oostenrijkse keizer, Karel VI, tot Ontvanger-Generaal van het graafschap Vlaanderen had gebracht.

Hij was om zijn grote verdiensten trouwens al door Keizerin Maria Theresia, die zich ook graag Gravin van Vlaanderen liet noemen, in de adelstand verheven.

Het reisdoel morgen is de keizerlijke ambtswoning op de Coudenberg in Brussel waar Adrien eindelijk, na vele jaren lobby en pluimstrijkerij, het diploma en geregistreerd wapenschild van burggraaf uit de handen van Keizer Jozef II zal ontvangen. Voortaan zullen ook de nakomelingen van Adrien, die ook al Heer van Drongen, Evere en Sint-Amands was geworden, een 'de' voor hun naam mogen schrijven.

Dit om jullie in de sfeer te brengen. Het was zeker niet mijn bedoeling jullie op het verkeerde been te zetten en nog minder om vandaag een bloemlezing over het geslacht Walckiers te schrijven. Dit zou iets voor later kunnen zijn.

Niet dus. Maar omdat vader en zoon de Walckiers regelmatig de verre verplaatsing naar Brussel moesten maken, heb ik hen aangegrepen om aan te landen bij wat centraal in dit verhaal staat: de Oude Brusselse Baan, één van de oudste verbindingswegen tussen Vlaanderen en Brabant, vertrekkend aan de Ninoofse Brabantpoort (waar nu bij zomerdag de fontein aan het stadspark opborrelt) en doodlopend op de Brusselse Ninoofse Octrooipoort. Deze octrooipoorten waren bouwsels van Keizer Jozef II die de stadswallen en bijhorende poorten had gesloopt, met uitzondering van de Hallepoort en de Lakenpoort. Aan deze octrooipaviljoenen werden de lokale accijnzen voor het goederenverkeer geïnd. Op het einde van de 18de eeuw meanderde deze 'Oude Brusselsche Baan' vanuit de Vlaamse grensstad Ninove doorheen het Pajottenland naar Brussel om daarbij zoveel mogelijk dorpskernen aan te kunnen doen.

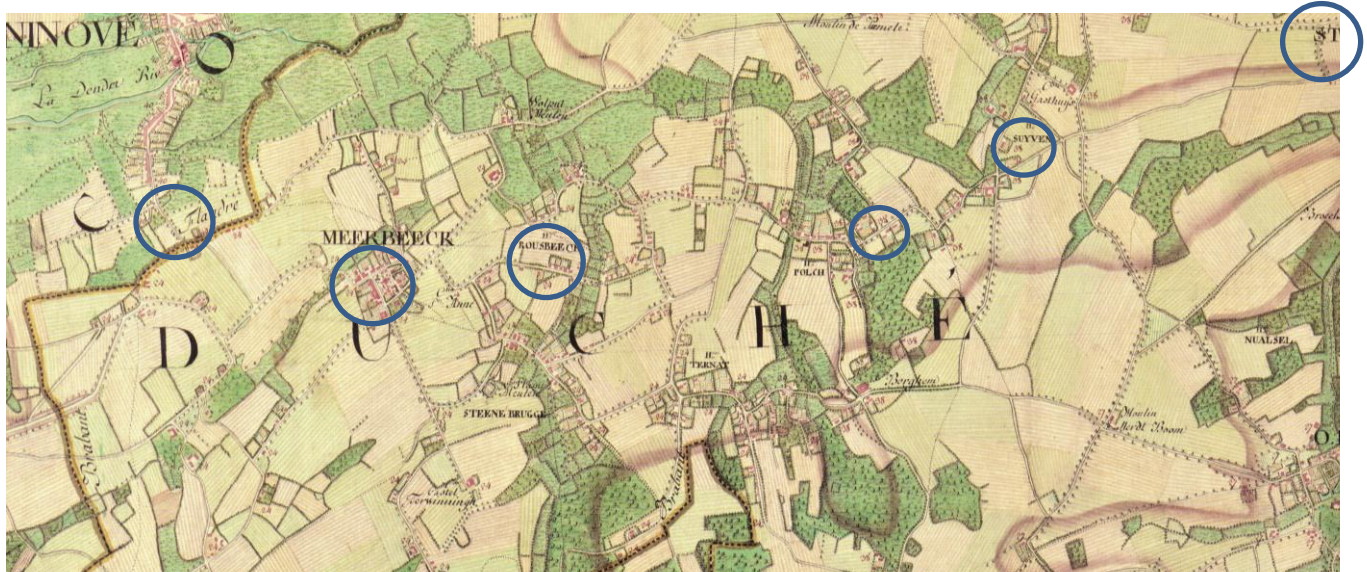
Modderige paden, hobbelige verharde, in het midden met gras begroeide baantjes en uitgespoorde grindwegen wisselden elkaar af, waren aan elkaar geregen en vormden zo samen een lintweg van bijna veertig kilometers lang, veelal door uitgestrekte velden en bosschages.

Ruiters legden deze afstand af in een kleine vier uur. Per koets kostte het reizigers zeker zes tot zeven uur. Gelukkig was de berline van Adrien de Walckiers voorzien van een speciale vering! Want zoals gezegd was de toenmalige weginfrastructuur beneden alle peil. Vanzelfsprekend was het nodig om bijtijds even halt te houden, want de Brusselgangers moesten zich af en toe eens kunnen uittrekken, de inwendige mens versterken of hun gevoeg doen. Er lagen dan ook een tiental afspanningen, gespecialiseerd in het ontvangen van man en paard, op het traject. Terwijl bestofte en bezwete reizigers zich tegoed deden aan een roggeboterham met boerenhesp of platte kaas op smaak gebracht door een lambiek, werden intussen de paarden af- of uitgespannen, vandaar het woord 'afspanning', en kregen ze een haverzak omgebonden. Een aantal van die pleister- of stopplaatsen werden later, op het einde van de 19de eeuw, een stopplaats, een 'tramstatie', voor de boerentram. De meeste nu al lang vergeten. Wie kent er immers nu nog de 'Spanuit'? Of de Belle Alliance? Of Mostinckx? Of Quickens? Of Marie Van Koesjem? Om er maar enkele te noemen?

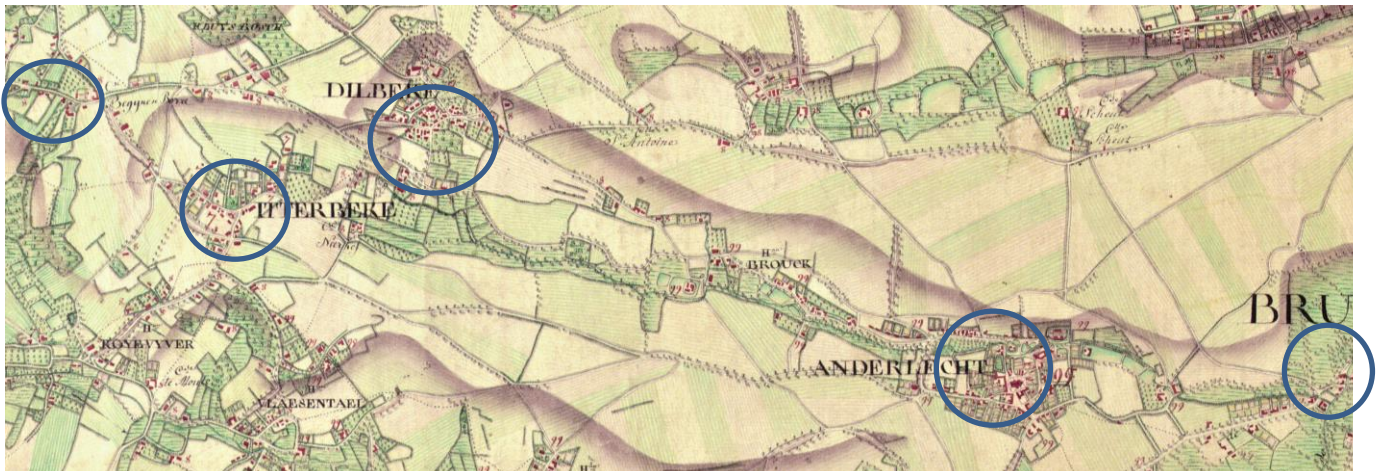
Voor de goede orde wil ik toch nog even op het volgende wijzen. Enkel ambtenaren, soldaten, edellieden en een handvol handelaars en kooplieden maakten in die tijd gebruik van deze weg om naar Brussel te reizen. Zo dus ook de twee rijkste bankiers van de Oostenrijkse Nederlanden ook gezegd Belgium Austriacum.

De levensomstandigheden van en voor plattelandsbewoners waren in de voorbije eeuwen van die aard dat mensen liever in hun vertrouwde omgeving bleven. En zeg nu zelf, wat hadden ze al bij al in Brussel te zoeken? De meesten van onze honkvaste voorouders zijn trouwens nooit uit de schaduw van de kerktoren weg geweest, hebben de wallen van Brussel nooit gezien, laat staan dat ze de gevaarlijke en lastige verplaatsing naar Brussel zouden maken. Het idee alleen al!

Wie de Ferrariskaart van 1775 bekijkt, kan eigenlijk de reisweg van Adrien de Walckiers gemakkelijk volgen. Laat ons het traject eens van naderbij bekijken. Vanuit Ninove ging het naar de kerk van Meerbeke om daar af te buigen om via het gehucht Roesbeke op de Rijstraat uit te komen. Van daar is het ochottekes maar een boogschuit meer naar Ten Suyvene. 's Anderendaags ging het via de Verloren Hoek en de Reigersbaan door velden en bossen naar Strijtem en Borchtlombeek om daar na de afzink achter de kerk de Oude Romeinse Baan (de huidige Steenweg Asse-Edingen) te bereiken.

Het begin van de rit, aangegeven op de Ferrariskaart van 1777

Voor de toenmalige Franssprekende overheid was dit trouwens de Chaussée Brunehaut, genoemd naar de Visigotische prinses Brunhilde van Austrasië (534-613). Hoe dan ook, daar had hij de keuze. Afbuigen naar links richting Wambeek om via Sint-Martens-Bodegem, Sint-Ulriks-Kapelle, Groot-Bijgaarden en Jette uiteindelijk Laken te bereiken en zo de sprong naar Brussel te maken via de Lakense Poort. Of het span naar rechts sturen om via Sint-Kwintens-Lennik, Sint-Martens-Lennik, Itterbeek, Dilbeek en Anderlecht-Scheut naar de Ninoofse Poort af te zakken. Zoals jullie zien, welke weg ook werd genomen, telkens een avontuur op zich.

Onder Jozef II begon een nieuwe wind te waaien in de Oostenrijkse Nederlanden. De 'keizer-koster' was immers een fervent voorstander van veranderingen en modernisering. Hij wordt nu door historiografen bestempeld als een 'verlichte monarch' en een visionair pur sang. Hij droomde van de ontsluiting van achtergebleven gebieden en een economische heropleving van onze gewesten mede door aanleg van steenwegen (hij noemde ze soms 'Oostenrijkse heirbanen'), het opnieuw bevaarbaar maken van toegeslibde rivieren of zelfs het graven van kanalen. Maar de veranderingsdrift van deze regelneef werd niet gesmaakt door de Kerk en de oude katholieke adel en als vanzelf werden de hakken in het zand gezet. Zijn beleid staat nu trouwens bij geschiedkundigen bekend als het 'Jozefinisme' het streven om de Kerk ondergeschikt te maken aan de Staat. En toen Jozef II in 1790 stierf, werden al zijn blauwdrukken en hervormingsplannen in stoffige archieven weggeborgen.

Weg waren ook de plannen om Brussel via Ninove met Vlaanderen te verbinden door de aanleg van een moderne steenweg. En toen de sansculotten hier in 1795 onze gemeentehuizen kwamen bezetten, werden uiteraard andere prioriteiten gelegd. Hoewel Napoleon in zijn dertienjarig bewind de kiemen heeft gelegd voor de realisatie van allerlei plannen, bleef het ook nu veelal bij intenties, buiten dan de bouw aan de Antwerpse haven en een begin van ontsluiting van het Waalse industriebekken. Het heeft de man gewoonweg aan tijd ontbroken.

Het was de Nassauer Willem I, de verguisde vorst van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, die na 1815 de blauwdrukken van Jozef II uit de haast vermolmde kelderkasten liet opdiepen. Het beleid en de persoonlijkheden van Jozef II en Willem I vertoonden trouwens veel gelijkenissen. Feit is dat ook Willem een even stug autocratisch binnenlands beleid heeft gevoerd of wou voeren, dat ook hij focuste op vernieuwingen, dat ook hij de macht van de vertegenwoordigers van de Kerk en de oude adel wou fnuiken en hen zo op alle mogelijke manieren tegen de haren in bleef strijken, doof voor protesten van de standen die zijn veranderingsdrift niet konden smaken en blind voor de voortekenen die hebben geleid tot de voor hem nefaste gebeurtenissen van 1830. Toch heeft hij een aantal veranderingen kunnen doorduwen en initiëren. En een aantal werden na de revolutie gewoon in het koninkrijk België gerealiseerd. Denk bijvoorbeeld maar aan de kanalisatie van de Dender in de jaren 1865-1867.

De N8

En zo komen we naadloos terecht bij het project 'de steenweg Brussel-Ninove, de chaussée de Ninove'. Inderdaad, hoewel het Nederlands in 1815 de officiële voertaal werd in Vlaanderen, bleef de elite, dus veelal ónze bestuurders in ónze bestuursorganen, de taal van Molière aanhangen. Dit terzijde. Onder Willem I werden al vroeg plannen gemaakt voor de ontsluiting van de voormalige Oostenrijkse Nederlanden. Volgens deze blauwdrukken moesten negen gewestwegen, de N-wegen, de 'route nationales' van België, vanuit Brussel vertrekken en tot aan de grenzen lopen. Eén ervan, de N8 die wij nu kennen als de Ninoofsesteenweg, moest vertrekken aan de Ninoofse Poort om te eindigen aan de Belgische kust, in Koksijde, met een lengte van iets meer dan 150 kilometer en onderweg knooppunten als Brakel, Leupegem (Oudenaarde), Avelgem, Kortrijk, en Ieper aandoend. Nadat de jarenlange betwistingen, onteigeningsprocessen en bezwaren eindelijk achter de rug waren, konden in 1826 de werken eindelijk worden aangevat. De man die Willem onvoorwaardelijk had gesteund voor de aanslag van de N8, die zelfs zijn invloedrijke schouders had gezet onder het project, was ene baron Guillaume de Viron, gewezen burgemeester van Dilbeek, lid van de departementsraad voor het Dijledepartement (département de la Dyle) onder de Franse bezetting, lid van de Provinciale Staten van Zuid-Brabant, lid van de bestendige deputatie en de eerste gouverneur van Brabant in het piepjonge koninkrijk België. Een invloedrijk man dus en naar men zei ook een gedreven Orangist in de Hollandse tijd.

Baron Guillaume de Viron

De nieuwe steenweg zou zelfs de kern van het dorp Dilbeek in twee snijden, tot consternatie van vele Dilbekenaren maar het feit dat het kasteeldomein van de baron nu grensde aan de nieuwe gewestweg gaf de doorslag en was voor hem mooi meegenomen.

In 1828 was de nieuwe steenweg klaar; een mooie tweebaans steenweg, geplaveid met kinderkopjes uit de porfiergroeven van Quenast, een snelweg die pijlrecht door het hart van het Pajottenland sneed en die de afstand Brussel-Pamel reduceerde tot een kleine 18 km. In Ninove liep hij zelfs pal door het hart van de stad binnen via de Brusselsestraat en eruit via de Geraardsbergsestraat.

De Poelkenaren die tot hun toenemende verbazing al de werkzaamheden hadden gevolgd, de werf moet indertijd nogal wat bekijks hebben gehad, noemden deze nieuwe weg al gauw in hun Poelks-Meerbeeks de 'kassáa'. En mettertijd zorgde deze toendertijdse snelweg zowaar voor een taalkundige splitsing van Pamel want allengs werd ten noorden van de steenweg Pamel en ten zuiden ervan Poelks gesproken. Deze taalgrens heeft lang bestaan maar is nu aan het verwateren. Inderdaad, het 'algemeen beschaafd Nederlands' heeft ook onze sappige Pamelse dialecten bijna verdrongen. En het effect van de snellere verbinding met Brussel had ook al meteen een positieve invloed op handel en wandel. Het ging dus duidelijk de goede kant op. Maar voorlopig hadden de postruiters, sjezen en boerenkarren nog het rijk voor zich alleen.

Gedurende de volgende eeuw was de steenweg getuige van heel wat veranderingen op sociaal en economisch vlak, maar deze veranderingen voltrokken zich alsnog aan een gezapig tempo. De steenweg leefde nog altijd op het tempo van de boerendorpen waar hij doorheen liep. Pas na WO II, in de jaren 1940, verschenen meer en meer auto's en vrachtauto's op de steenweg. Fietspaden waren er toen nog niet. Maar voorlopig konden fietsers zich zonder al te veel risico's te lopen nog tussen het andere verkeer mengen.

Vanaf de jaren 1960 kreeg de steenweg echter een kwalijke reputatie.

'De Ni' (of den 'Nienof')

Na de onafhankelijkheid in 1830 duurde het een tijdje eer België uit de startblokken kon geraken. De ruzie met Nederland en met Willem I bleef aanslepen tot 1839 eer een streep onder het verleden kon worden getrokken. Zowel Leopold I als zijn zoon Leopold II waren geen onbesproken persoonlijkheden, maar zij waren wel de stuwende kracht achter een reeks veranderingen in de volgende zeventig jaren. In hun respectievelijke regeringsperiode wisten zij, ondanks de systematische verdragingsmaneuvers van de behoudsgezinde standen en van vele conservatieve parlementsleden, het voortouw te nemen voor ontwikkelingsinitiatieven die van België een medekoploper maakte in West-Europa. Met de introductie van de eerste trein in West-Europa en de erop volgende ontwikkeling van het spoorwegennet, met de ontsluiting van het Waalse steenkolenbekken, met de uitbouw van de havens van Gent en Antwerpen en de ermee gepaard gaande kanalisaties creëerden zij een platform voor een snelle economische vooruitgang. De schaduwzijde van het verhaal is dat de levens- en werk-omstandigheden van 'Jan met de pet' niet dezelfde evolutie volgden. De schrijnende toestanden en de verpaupering in de opkomende industriegebieden werden echter door de industriebazen en 'het gouvernement' als 'collateral damage' (onvermijdelijke schade) weggewuifd.

Al in 1884, ondanks jarenlang getouwtrek, liet Leopold II een Koninklijk Besluit publiceren waarin de oprichting van de NMVB, de Nationale Maatschappij der Buurtspoorwegen, werd aangekondigd. Hoewel België toen al het dichtste spoorwegennet van Europa had, vond Leopold II het omwille van vooral economische overwegingen noodzakelijk om dit net aan te vullen met buurtspoorwegen. In geen tijd doorkruisten haar lijnen het land. Wel een zegen voor de tot dan toe geïsoleerde plattelands- en voorstadsgebieden.

Dit alles maakte van België het enige land ter wereld dat het mogelijk maakte de meest afgelegen dorpen en gehuchten te bereiken met het openbaar vervoer. Niet alleen reizigers werden er mee vervoerd, maar zelfs stuk-, ja zelfs bulkgoederen.

Al vóór WO I bedroeg het spoornet van de NMVB 4.982 km! Maar ook de NMVB moest buigen voor de regionalisering en in 1990 werd de stekker uitgetrokken. Voortaan zouden de Vlaamse Vervoermaatschappij (de Lijn), de Société Régionale Wallonne du Transport (le TEC) en de Maatschappij voor Intercommunaal Vervoer Brussel (de MIVB) het buurtverkeer uitbaten.

Begin november 1888 dus diende de NMVB een concessieaanvraag in voor een tramlijn Brussel-Ninove. Jules Vandenpeereboom, de toenmalige minister van Verkeerswezen, wees in januari 1886 tot woede van Leopold II de aanvraag af omdat de concurrentie met het staatsbedrijf Chemins de fer de l'État Belge te groot zou kunnen worden. In oktober 1886 werd dan maar een nieuwe concessieaanvraag, deze maal een typisch Belgisch compromisvoorstel, neergelegd en in april 1887 goedgekeurd, voor de lijn Brussel-Dilbeek-Itterbeek-Schepdaal, tien kilometer lang. Kostprijs: 440.000 BEF. Al in september 1887 werd deze korte lijn, waar stoomtrammen op en af zouden rijden, ingehuldigd.

Het eindpunt in Brussel was toen niet de Ninoofse Poort (*foto hierboven*), maar het hoger gelegen Hertogin van Brabantplein, de 'Place Duchesse' voor de Pamelaars die naar Brussel trokken met hun fruit of voor hun werk. Maar de NMVB wou meer en al gauw werd een concessieaanvraag voor de verlenging Schepdaal-Ninove ingediend. Tevergeefs.

Pas in november 1890 kon dit verlengd stuk Schepdaal-Eizeringen worden aangelegd. Kostprijs 192.000 BEF. In 1898 werd eindelijk de laatste fase, het traject van Eizeringen tot Ninove, gerealiseerd. Kostprijs 460.000 BEF.

38		NINOVE — SCHEPDAEL — DILBEEK — BRUXELLES										38	
Ninove		0 15	3 10	4 15	5 58	8 22	10 18	X	13 45	—	17 23	19 52	
Meerbeke	Station	0 22	3 16	4 21	6 04	8 28	10 22	—	13 52	—	17 29	19 58	
	Barrière	0 25	3 20	4 24	6 07	8 31	10 25	—	13 55	—	17 32	20 01	
Pamel	Station de Pouck	0 29	3 24	4 28	6 11	8 35	10 29	—	13 59	—	17 36	20 06	
	Station	0 33	3 28	4 32	6 15	8 39	10 33	—	14 03	—	17 40	20 09	
Strijthem	Belle-Alliance	0 36	3 31	4 35	6 18	8 42	10 36	—	14 06	—	17 43	20 12	
	Ch. de Lombeek N.-D.	0 40	3 35	4 39	6 22	8 46	10 40	—	14 10	—	17 47	20 16	
Lennik Saint-Quentin	Station	0 44	3 39	4 43	6 26	8 50	10 44	—	14 16	—	17 51	20 20	
	Chemin Borghet-Lombeek	0 47	3 42	4 46	6 29	8 53	10 49	—	14 19	—	17 54	20 23	
	Eyseringen (Station)	0 55	3 45	4 49	6 32	8 56	10 53	—	14 23	—	17 57	20 26	
	Goudweerdeghem (ch. Lenn.)	1 01	3 49	4 55	6 38	9 02	10 59	—	14 29	—	18 03	20 32	
Scheepdael	Dépôt A.	1 05	3 55	4 59	6 42	9 06	11 06	—	14 35	—	18 09	20 36	
	D.	1 15	4 09	5 04	6 50	9 11	11 12	13 24	14 42	16 24	18 19	20 40	
	Route vers Pede St-Gertrude	1 19	4 12	5 08	6 53	9 14	11 15	13 26	14 45	16 26	18 22	20 43	
Itterbeek	Brasserie du Spanout	1 22	4 15	5 09	6 56	9 17	11 18	13 28	14 48	16 28	18 25	20 46	
	Bettendries	1 26	4 19	5 12	7 00	9 20	11 21	13 30	14 51	16 30	18 28	20 49	
	Route vers Hodeghem St-M.	1 31	4 25	5 16	7 05	9 24	11 25	13 34	14 55	16 34	18 32	20 53	
Dilbeek	Village	1 36	4 29	5 19	7 06	9 27	11 28	13 36	14 58	16 36	18 35	20 56	
	Village	1 40	4 33	5 22	7 12	9 31	11 31	13 38	15 01	16 38	18 38	20 59	
Moertebeek	Chapelle Saint-Antoine	1 46	4 39	5 27	7 17	9 37	11 36	13 43	15 06	16 43	18 43	21 04	
	Route vers Anderlecht	1 45	4 41	5 29	7 19	9 40	11 39	13 45	15 09	16 45	18 45	21 06	
Anderlecht	Chapelle de Scheut	—	4 45	5 32	7 22	9 44	11 42	13 48	15 12	16 48	18 48	21 09	
	(La Cote, rue de Dilbeek	—	4 49	5 35	7 25	9 45	11 45	13 51	15 15	16 51	18 51	21 12	
Molenbeek	Rue Vanden Peereboom	—	4 52	5 37	7 27	9 51	11 48	13 53	15 18	16 53	18 53	21 14	
	Place de la Duchesse	—	4 56	5 40	7 30	9 55	11 53	13 56	15 21	16 56	18 56	21 17	
Bruxelles	Porte de Ninove	—	4 59	5 44	7 34	9 59	11 55	13 59	15 25	16 59	18 59	21 21	
	Place de Ninove	2 00	5 00	5 45	7 35	10 00	11 56	14 00	15 26	17 00	19 00	21 22	

*) Les vendredis seulement. — (***) A lieu tous les jours excepté le vendredi. — (X) Mixte. L'horaire de ce train n'est pas garanti. — (o) La mise en marche et la suppression de ce train seront annoncées par avis spéciaux.

De uurregeling van 'den Nienof'

De 'Ni' dokkerend door de Ninoofse straten, een merkwaardige foto die je ook kan vinden in een mooie publicatie van fotograaf Jacques De Kegel 'Ninove, Vroeger & Nu'

Verkrijgbaar bij de dienst voor Toerisme van Ninove

In Ninove lag het eindstation toen op de Burchtdam. Net vóór WO I werd daar het laatste stukje Burchtdam-Denderkaai in gebruik genomen. Vanaf nu konden de tramstellen rond de woonblokken rijden en kwam de terminus op de Denderkaai te liggen. In mei 1907 wordt ook tramlijn 287 ingereden en is de verbinding van Ninove-Denderwindeke-Oetingen-Leerbeek een feit. Ook voor de 'H' of voor de 'L' is de Denderkaai het eindstation.

In Leerbeek konden passagiers overstappen op de lijn naar Halle of Edingen. Deze tramlijn werd vooral gebruikt door boeren uit het Pajottenland die in Ninove hun producten op de markt kwamen slijten en ook door scholieren die in Ninove school liepen. In tegenstelling tot de lijn Ninove-Brussel werd deze lijn nooit geëlektrificeerd. De laatste tram tussen Leerbeek en Ninove reed op 28 maart 1959.

In 1900 betaalden 'gewone reizigers' 8 centimen per km in 1ste klasse (met een minimum van 20 centimen) en 6 centimen in 2de klasse (met een minimum van 15 centimen). Maar al gauw konden wel al werkabonnementen met een vermindering van 50% worden gekocht. Voor transport van goederen moest 6 centimen/100 kg/km worden betaald. Noteer dat in 1905 een metselaar 0,40 BEF per uur verdiende. Wat overeenkwam met een weekloon van 0,40 BEF x 10 u x 6 dagen = 24 BEF (=0,60 €). Een metselaar die met zijn 'bazas' op de rug naar Brussel trok, betaalde voor een weekabonnement 6 à 7 BEF, toch wel een serieuze hap uit zijn weekverdiens!

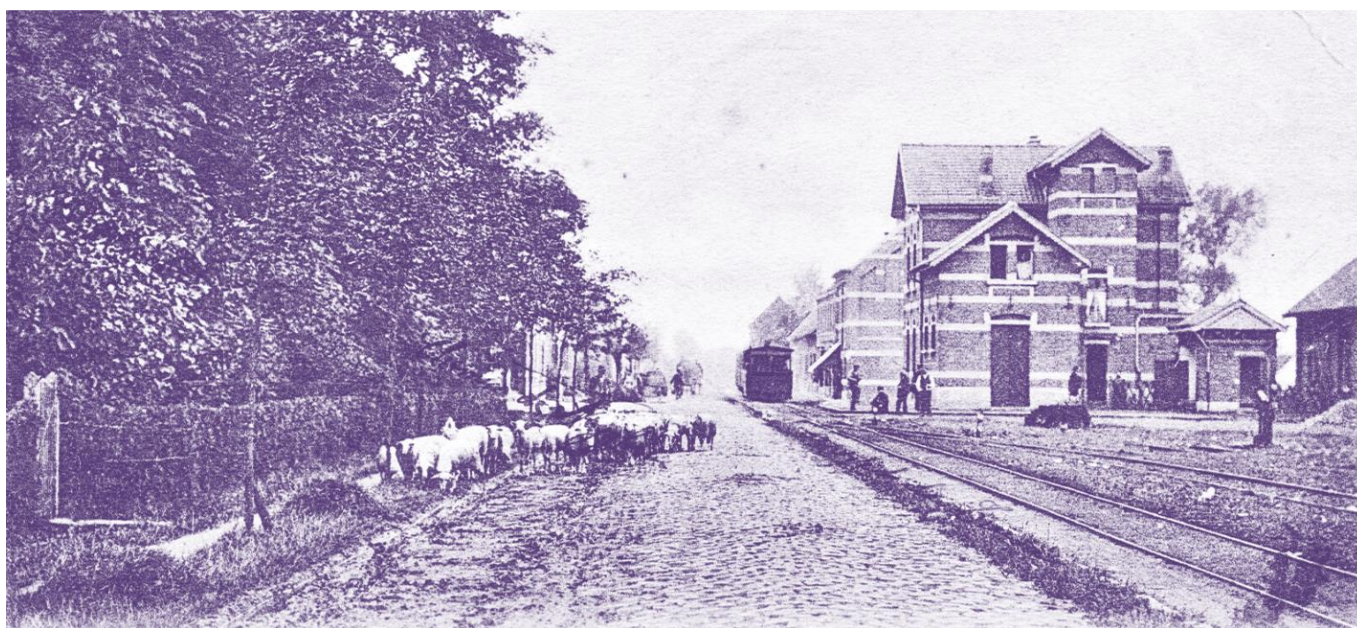
In het geheugen van vele Strijtemnaars en Pamelaars zal de steenweg bijna altijd worden vereenzelvigd met 'den Nienof', de boerentram die fier de herkenningssplaat 'Ni' voerde. In de beginjaren van de Nienof was er zelfs een speciale nachtram die rond halfeen aan de Belle Alliance vertrok. Vooral fruithandelaars en boeren die zelf hun fruit aan de man wilden gaan brengen op de vroegmarkt in Brussel maakten hier gebruik van.

Ook bij de Nienof deed de moderne tijd zijn intrede. Al in het begin van de 'roerige jaren twintig' (de zg. 'roaring twenties') was de NMVB begonnen met de aanleg van elektrische bovenleidingen voor de tram.

Het gebeurde uiteraard weer in stukken en brokken. Eerst Brussel-Dilbeek, dan Dilbeek-Schepdaal, dan Schepdaal-Eizeringen tot op 16 april 1927 ook het laatste traject Eizeringen-Ninove werd afgewerkt. De stoomlocomotieven werden in het trammuseum gestald en voortaan maakten de 'motrices' en de 'remorken' deel uit van het straatbeeld.

Zoals elk van ons wel zijn specifieke herinneringen aan de Nienof zal hebben, is dit voor mij niet anders. Als klein ventje heb ikzelf de eerste keer met de Nienof meegereden toen we met de hele familie naar de Expo '58 trokken. Een uitstap waar we al weken vooraf naar hadden uitgekeken en een belevenis die me nog altijd haarfijn voor de geest staat. Want we zouden dus met de tram gaan! Achteraf gezien was dit voor mij een hoogdag. Voortaan waren in mijn beleving de Expo en rijden met de tram niet meer van elkaar los te koppelen. Toen we die zaterdagavond dag moe gedweild terugkeerden, zijn we 'op Moortbeek' afgestapt om goeiedag te gaan zeggen bij een goede kennis van vader, een Pamelaar die daar aan de steenweg een café uitbaatte. Daar heb ik trouwens voor de eerste keer geproefd van die zwarte limonade die 'coca cola' werd genoemd -.

In Rausa 3 van deze jaargang vertelt Willy De Smedt het vervolg van zijn verhaal.

De tramstation van Dilbeek aan de Ninoofse steenweg, begin twintigste eeuw (uitgeverij Agneessens, Ninove)

Herman Van Herreweghen heeft voor ons nog een hele voorraad taalrubriekjes. 'Talg erfgoed' noemt men het tegenwoordig en dat is dus meer dan op zijn plaats in Rausa!

Kastaar, galjaar en heel de bataklang

Normaal wijst het woord '**kastaar**' op iets dat of iemand die grof of brut en groot is in zijn soort. Een vaste betekenis schijnt het woord niet te hebben maar wat de betekenis betreft, heeft het wat gemeen met 'galjaar' (zie verder). 'Het is nogal ne kastaar' kan een dikkerd zijn maar ook iemand die in iets uitmunt, die zich op een of andere manier laat opmerken. De Dikke van Pamel was in elk geval 'ne kastaar'.

Een 'kleine kastaar' kan een kleinkind zijn dat moeder of vader al eens last bezorgt. Het woord zou een afleiding, een verbastering kunnen zijn van het Frans 'castrat', een gesneden dier. Het castreren brengt immers met zich mee dat het dier vlugger vet wordt. Van een zware sterke drank kan je ook zeggen: "da's kastaar, zeg".

Galjaar: wordt gezegd als het ding, het kind, de man, groter, sterker, knapper, struiser is dan soortgenoten. 'Ne ferme galjaar' is 'nen dikken bokus', een kloek en gezond kind. 'Da's nog ne galjaar' kan een reus van een vent zijn maar evengoed ook een snoek met ongewone afmetingen.

Galjaar kan terug gaan op het Frans 'gailard' dat vrolijk, dartel, lichtzinnig of half-dronken betekent, maar de etymologie ervan is onzeker. Als een moeder haar wiegekindje aanspreekt als "mijn kleine bokus" laat dat vermoeden dat het een mollig dik kindje is.

Toen in 2015 in Parijs de redactie van het satirische weekblad Charlie Hebdo vermoord werd, vielen er ook heel wat slachtoffers in de Bataclan. Toen ik dat woord hoorde, dacht ik meteen aan de uitdrukking: "Het is hier gelijk een **bateklang**" In feite betekent het woord: rommel, rotzooi, santekraam.

Volgens Dauzat (Dictionnaire étymologique) is 'bataclan' een door klanknabootsing gevormd woord dat het lawaai van vallende voorwerpen weergeeft (in correct Nederlands zegt men zegt men 'rataplan'). Of is het een klanknabootsend woord dat het geluid, het geroffel van een trommel weergeeft? Zoals dat met rataplan het geval is?

Herman Van Herreweghen

BRAVO!

In Galmaarden hebben erfgoedwerkers er een erezaak van gemaakt om het 'bedelzingen' op Sint-Silvester in ere te herstellen. Zij hebben daar het 'Gosjdieël-zingen' met ludieke acties in de aandacht gebracht. Maar op hetzelfde ogenblik was men ook bij ons op Kattem bezig met een fijn initiatief! Team Kattem had onder de bewoners een affiche verdeeld waarop stond dat de zangertjes welkom waren. In veel Kattemse huizen kon je op 31 december het bewuste kaartje achter het raam zien staan.

Tot groot jolijt van het jonge volkje. Zij beleefden een echte hoogdag. Hier riepen de kinderen wel '**Koesjdieël**'. Een impuls voor de traditie en dus eens temeer een grote pluim op de hoed van de initiatiefnemers.

Een Pamelaar in dienst van de Zonnekoning

Juni 1712. Rond de oude vestigingsstad Le Quesnoy verzamelen zich regimenten van allerlei pluimage: Engelsen, Duitsers en Hollanders hebben een brede coalitie gesloten tegen Lodewijk de Veertiende, de machtigste monarch van zijn tijd. Bij zijn overlijden had de kinderloze Karel II van Spanje, die ook over onze gewesten regeerde, zijn rijk bij testament nagelaten aan Philips van Anjou, kleinzoon van de Zonnekoning, op voorwaarde dat deze niet ook in Frankrijk zou opvolgen, zoniet zou zijn rijk aan de Duitse keizerszoon Karl toekomen.

Le Quesnoy in de buurt van Valenciennes

Lodewijk XIV liet er geen gras over groeien en liet zijn legers meteen de Spaanse gebieden ten noorden van Frankrijk bezetten. Een ernstige verstoring van het Europese machtsevenwicht die over het kanaal en over de Rijn niet gepikt werd, laat staan bij onze protestantse noorderburen. Van 1701 tot 1713 wordt tot diep in Europa maar vooral in Vlaanderen en Noord-Frankrijk de successieoorlog tegen Lodewijk uitgevochten, die finaal zal beslecht worden met de vrede van Atrecht waardoor onze gewesten onder Oostenrijks bestuur komen en 80 jaar peis en vree zullen kennen. Karel VI, Maria Theresia en haar gemaal Frans I, Jozef II, Leopold II en Frans II lossen mekaar af tot de Franse revolutionairen anno 1795 paal en perk stellen aan het Ancien Regime.

Op 8 juni 1712 start het eerste beleg van Le Quesnoy. De vestigingsstad was een militair bolwerk dat door Boudewijn IV van Henegouwen († 1171) en zijn gemalin, Alicia van Namen, uit de grond gestampt werd op het grondgebied van de vrijheid "Nol-fus", een onbeduidend en schier onbewoond plaatsje dat zij verworven hadden van bisschop Nicolaas van Kamerijk. Door de eeuwen heen werd hun primitieve burcht uitgebouwd tot een strategische vestigingsstad. Met de belegering van 1712 waren de geallieerden niet aan hun proefstuk toe. Het begon in **1708** met de belegering van **Rijssel**, gevolgd in **1709** met het beleg van **Doornik**. De campagnes duurden zo lang dat de belegerden noodmunten moesten slaan om de soldij van hun troepen te kunnen uitkeren. In Doornik had de stadshouder, Monsieur de Surville, al zijn zilverwerk en tafelbestek laten smelten om zilveren stukken van 20 sols te slaan.

Hierop prijkte echter zijn eigen beeltenis en niet die van de Zonnekoning, een flagrante inbreuk op het regale muntrecht, waarvoor hij na de bevrijding in Parijs voor het tribunaal werd gedaagd.

In **1710** komt **Aire-sur-Lys** aan de beurt. De noodmunten in Rijsel, Doornik en Aire waren aanvankelijk nog in zilver en koper. Naarmate de toestand verslechterde werden minderwaardige materialen gebruikt. Bij het beleg van **Bouchain** in **1711** verschenen de allereerste papieren waarden van 5 en 25 sols, thans museumstukken van de grootste zeldzaamheid. Enkel het Muntenkabinet van Den Haag bezit een exemplaar van deze stukken. In 1712 werden in Le Quesnoy zelfs speelkaarten en rode was gebruikt als basismateriaal voor de kartonnen octagonale (achthoekige) munten van 4 sols. Van deze uiterst zeldzame munt werden slechts 205 exemplaren vervaardigd, stuk voor stuk gehandtekend door gouverneur Ivoy en voorzien van zijn persoonlijk wapenschild.

Op **2 juli 1712** capituleren de Fransen en nemen de geallieerden Le Quesnoy in. De vreugde is van korte duur want Lodewijk stuurt Valory, een leerling van Vauban, naar het noorden om de stad te heroveren zoals hij dat eerder in 1708 gedaan had met Rijssel. Van halfweg september tot 4 oktober 1712 worden zo'n 2000 geallieerden in de garnizoensstad door de Fransen in de tang genomen tijdens het tweede beleg van Le Quesnoy. Het wordt een gedonder van jewelste. De verdedigers beschikken over 104 kanonnen en mortieren. De Fransen, met 72 kanonnen en 30 mortieren, beslechten uiteindelijk het pleit in hun voordeel. Om de herovering van Le Quesnoy, Bouchain en Douais te memoriseren, slaan zij een medaille met het chronogram:

**IL Croît à l'oMbre De La paIX
MDCLLXII (1712)**

(letterlijk: hij gelooft in de schaduw van de vrede).

Lodewijk, uitgeput maar niet overwonnen, heeft bij zijn overlijden in 1715 zijn land 72 jaar bestuurd. Zelfs Elisabeth II van Engeland zal nog een paar jaar moeten doorbijten om recordhouder Lodewijk van de troon te stoten, figuurlijk dan.

Het moet gezegd, de regeerperiode van Lodewijk XIV was een paternoster van oorlogen en veldslagen. Om aan de miserie van zijn soldaten tegemoet te komen liet hij in Parijs in 1673 door Bruant het Hôtel des Invalides bouwen, waar tot 4000 hulpbehoevende soldaten en oudgedienden konden opgevangen worden. Het omvatte naast de kathedraal Saint-Louis-des-Invalides een kazerne, manufacturen, een hospice en een hospitaal. Thans vindt het Franse legermuseum hier een onderkomen en rusten er beroemdheden als Turenne, Napoleon Bonaparte, zijn zoon Napoleon II "l'Aiglon", zijn broers Lodewijk Napoleon (koning van Holland) en Jérôme Napoleon, maarschalk Foch, enz.

Mei 1715. De 17e, om precies te zijn, dient zich een haveloze soldaat aan bij het Hôtel des Invalides. Het is onze dorpsgenoot **Petrus Van Bellinghen**. Een klerk noteert zijn identiteit "*Pierre Vanbelinguen, dit Marcheaterre, agé de 34 ans, Natif de Pamel en Brabant, dioceze de Bruxelles,...*"

(De oude Franse spelling werd bewaard). De man moet dus omstreeks 1681 geboren zijn. Een bewering die klopt. Zijn wieg had aan de Hoogstraat te Ledeburg gestaan ten huize van Reynier Van Bellinghen en Jenne Van den Berge, een meiseniersfamilie die anderhalf bunder grond verbouwde maar toch aangewezen was op steun van de armentis. Naast Petrus (°20.10.1680) moesten er nog vijf kindermonden gevoed worden: Jacoba (°?), Maria (°1674), Wanne (°1677), Louis (°1688) en Claes (°1691). Eind 1691 sterft Reynier. Zijn jongste is amper een paar maanden oud en zijn weduwe heeft geen andere keuze dan zo snel mogelijk te hertrouwen. Livinus de Haen ontfermt zich vanaf juli 1692 over de onfortuinlijke moeder en kroost, en dit tot haar overlijden in 1730. Dan hertrouwt hij op zijn beurt met Josina De Leu (1666-1744), weduwe van boswachter Georges Van Droogenbroeck (1666-1730).

Wanneer de tellers in **1694** van huis tot huis aankloppen om de Pamelse bevolking in kaart te brengen, blijkt Petrus, 14 jaar oud, er niet meer te wonen. Zijn zussen Maria en Joanna evenmin. Wij hebben er het raden naar waar ze toen verbleven. In de leer voor een beroep? Buiten Pamel aan de slag voor kost en inwonen? Wanneer de tellers in **1702** opnieuw op pad gaan, blijkt dat het gezin nog steeds op de armentafel kan rekenen. Slechts één kind verblijft nog thuis.

Een tweede punt dat onze aandacht verdient: wanneer Petrus Van Bellinghen zich in het Hôtel des Invalides aanbiedt, is zijn toenaam "*Vanbellinguen dit Marcheaterre*". Marche-à-terre is één van de vele termen waarmee een eenvoudige piot bedoeld werd. Het Frans is onnoemelijk rijk aan dergelijke termen. Dit is te danken aan de militaire traditie van de Bourbons, de Napoleontische oorlogen, 14-18, het vreemdelingenlegioen, enz. Voor de amateurs van het genre, zie hier een reeks synoniemen: *marche à terre, marche à pied, piousse, fiferlot, chabosse, zicot, pilon, bidou, greffier, carapate, mouscouillaux, troupiér, rombier, piou, traversin, gone, centrier, bitou, gripard, pitou, trotte-sec, fifrelin, signard, carapatin, moblot, rouffier, fiflot, bobosse, piétaille, grifton, lignard, pousse-cailloux, griveton, grivier, biffin, troufion*. En ik verzeker u, de lijst is niet exhaustief.

In het opnameverslag van Petrus Van Bellinghen lezen we verder: "*Soldat de la Compagnie du Sieur de La Buissière, Regiment de Béarn, ou il dit avoir Servi 10 ans...*" Sedert 1705 zou hij dus ingelijfd geweest zijn bij de troep. Hij was toen 25 jaar oud, de leeftijd waarop men in die tijd meerderjarig werd. Wat heeft Van Bellinghen bezielde om het Franse leger te verwoegen? Werd hij gersoneld door de talloze regimenten die Pamel doorkruisten in zijn jeugd? Was het om te ontsnappen aan zijn armoedig bestaan? Had hij iets op zijn kerfstok waardoor hij beter uit de regio kon verdwijnen? We weten enkel dat hij op 19-jarige leeftijd in Liedekerke getrouwd is met ene Barbara De Pril. Op 20 juni 1700 werd hun enige zoon Theo Van Bellinghen te Pamel gedoopt. Op 22 oktober 1705 hertrouwt Petrus met Judoca Gorrijns, de weduwe van Claes Stockmans. Uitgerekend dat jaar verwoegt hij het régiment du Béarn. De Franse regimenten werden toen georganiseerd per streek en stonden onder het gezag van edelen. Béarn ligt in wat vandaag bekend staat als "les Pyrénées Atlantiques", tegen Baskenland. Béarn, heden bekend van zijn béarnaisesaus op basis van eieren en boter, genoot lange tijd autonomie binnen Frankrijk en sloeg munten naar Franse standaard, doch met eigen wapenschild waarop een koe prijkt. Aan deze autonomie kwam stilaan verandering nadat Hendrik IV, geboren in Pau, de hoofdplaats van het gebied, koning van Frankrijk werd. Het régiment du Béarn werd als infanterieregiment opgericht in 1684 en voerde een rood-geel gestreepte banier met wit kruis. Voorts verklapt het opnameverslag waarom Van Bellinghen zich in Parijs aanbiedt. Tijdens het eerste beleg van Le Quesnoy kreeg hij een granaatscherf in de rechterarm: "*Estropié du Bras droit dun esclat de Grenade qu'il receut à la deffense du Quesnoy joint à dautres incommodités le mettent hors de Service.*"

Tot slot krijgen we te horen dat Van Bellinghen katholiek is en schoenmaker van beroep: "*cordonnier de son mestier et catôlique*". Hoe lang Van Bellinghen in het Dôme des invalides verbleven heeft voor de verzorging van zijn arm en andere kwalen, vermeldt het verslag niet. Eigenaardig dat hij pas na drie jaar met zijn kreupele arm naar

het hospitaal trekt. Pas wanneer hij bijkomende klachten heeft, biedt hij zich aan. Of speelden er andere elementen mee? Kreeg hij heimwee naar de heimat en zocht hij er naar weggestuurd te worden?

1719. De oorlog is al zes jaar gedaan en onze contreien staan onder Oostenrijks bestuur. Petrus Van Bellinghen blijkt inmiddels gekazerneerd te zijn in het garnizoen van Auxonne onder bevel van Sieur Aubard. Auxonne was een versterkte plaats in de regio Bourgogne-Franche Comté, nu département Côte d'or. Op 31 maart 1719 blijkt Van Bellinghen er vanonder gemuisd te zijn met wapens en uitrusting. Zijn verdwijning wordt aan de Gouverneur gemeld. Hij krijgt tot Sinksen respijt om terug te keren naar de kazerne. Tevergeefs, op 1 juni is hij nog steeds vermist en wordt hij officieel van desertie beschuldigd. Blijkbaar is Van Bellinghen onder de radar gebleven en veilig teruggekeerd naar Ledeberg, waar de Fransen toch geen jurisdictie meer hadden. Zeven jaar heeft hij er zijn wederwaardigheden kunnen voortvertellen. Op 27 maart 1726 noteert de pastoor zijn overlijden in het dodenboek van Pamel. Zijn vrouw, Judoca Gorrijns, sterft in 1730 op Driekoningen. Zijn moeder, Jenne Vandenberghe, volgt in februari 1730. Theo Van Bellinghen, zijn enige ons bekende zoon, trouwt met Cornelia Herincx. Zij krijgen een dochter Elisabeth Van Bellinghen, geboren op 27 januari 1726. Marche-à-terre heeft zijn kleindochter dus maar drie maanden gekend.

Tot slot. De grote en de kleine geschiedenis zijn met elkaar verwoegen. Het leven van Van Bellinghen, kort en bewogen, heeft amper 46 jaar geduurd, met armoede en miserie als rode draad. De vondst van zijn opnameverslag in de archieven van het Hôtel des Invalides heeft ons toegelaten zijn levensloop te reconstrueren en hem uit het vergeetboek te halen. Misschien krijgt hij een bescheiden plaatsje op de website van Hubert De Bolle. Aan anderen bracht de successieoorlog roem en bekendheid. Neem nu bijvoorbeeld John Churchill, de Engelse ijzervreter die op alle Europese slagvelden van zijn tijd terug te vinden was. Hij was de militaire leider van de coalitie tegen Lodewijk XIV.

Met de successieoorlog verwierf hij meer faam dan de Hertog van Wellington tijdens de Napoleontische oorlogen. De oorlog leverde de sabelsleper de titel van eerste Hertog van Marlborough op. Tot vorige eeuw zelfs leefde Marlborough (1650-1722) voort in het collectief geheugen. Herinner u hoe Jef, in "Onze Smid" van Ernest Claes, zijn lijflied aanhief terwijl hij op het aambeeld bonkte (op het melodietje "For he's a jolly good fellow"):

**"En Malbroek die trok naar de oorlog
miekendi-miekenda
miekendal-deral-dera
En Malbroek die trok naar den oorlog
wie weet wanneer hij keert
wie weet wanneer hij keert
met Paschen zal der hij komen
of in de Sinksenweek
of in de Sinksenweek"**

Vooral in Frankrijk werd Malbroek gezongen:

**"Malbroek s'en va-t-en guerre
mironton mironton mirontaine
Malbroek s'en va-t-en guerre ..."**

gevolgd door niet minder dan 20 strofen ! De laatste strofe, als zou Marlborough gesneuveld zijn, berust op fake news avant-la-lettre of wishful thinking van de Fransen. Hij raakte in 1709 gewond bij de slag bij Malplaquet (die hij overigens binnenhaalde) maar overleefde zijn kwetsuren, vanwaar de misvatting. Ooit hoorde ik kinderen op straat de Waalse versie van Malbroek zingen, als spotlied dan, want in het zuiden was de Hertog blijkbaar minder geliefd.

**Malbrouck s'en va-t-en guerre
Piche-tout-cron, piche-tout-cron
Piche à terre**

In het Picardisch is Pichi= pissen, cron= krom.

Niet alleen in Frankrijk werd Marlborough verwenst. Op sommige plaatsen in Nederland worden nog traditioneel strooien Malbroek-poppen verbrand. Marlborough liet immers de Hollandse velden platbranden opdat de oogst niet in handen van de Fransen zou vallen.

Terloops nog dit: Malbroek werd ooit opgenomen in "Le mariage de Figaro", een stuk dat ook door Lodewijk XVI verboden werd.

Het deuntje raakte evenwel immens populair nadat Marie Antoinette het op clavesimbel had vertolkt toen ze het een van haar diensters had horen neuriën.

John Churchill en zijn vrouw Sarah Jennings, vertrouwelingen van door lupus getergde Queen Anne, werden voor hun prestaties begiftigd met de titel hertog van Marlborough en zij liet zelfs voor hen een paleis bouwen, Blenheim Palace in Woodstock Oxfordshire (naar de slag bij Blenheim aan de Donau).

Door een uit de hand gelopen discussie tussen Lady Jennings en Queen Anne viel zij, en per extensie de hertog van Marlborough, later in ongenade. De bouw van hun paleis werd stilgelegd. Zij vertoefden vanaf dan vaak in Duitsland, waar zij welkom waren aan alle hoven dankzij de Prins van Savoye, de andere grote protagonist van de successieoorlog. Pas na de dood van Queen Anne keerden zij naar Engeland terug, waar ze het best konden stellen met haar opvolger George I. De bouw werd verdergezet. In het paleis werd hun nazaat Winston Churchill geboren, die er de biografie van zijn illustere voorvader schreef. En ook hij was niet bepaald overal geliefd (Boerenoorlog, Gallipoli, Dresden, ...).

François De Neef

In het jaar des Heren toen men schreef tweeduizend eenentwintig Omtrent Sint-Elooi

“Het zijn onzekere tijden” zegt men, “het onheil belaagt de maatschappij vanuit vele hoeken: de pandemie, de milieucatastrofe, de oorlogsdreiging in Oost-Europa”. Wij nemen al die signalen in ons op, en vanuit onze luie zetel fulmineren wij onze onfeilbare eigen mening, tokkelend op een gewillig apparaatje van nauwelijks een vierkante decimeter. Maar weten wij wel echt waarover het gaat, kunnen wij ons bijvoorbeeld een idee vormen over hoe het eraan toegaat in oorlogsgebied. De oudsten onder ons zullen uit hun verste herinnering zaken opdiepen, maar voor de jongere generaties is het ‘van horen zeggen’. Nochtans zou het leerzaam zijn, mochten wij die beklemmende ervaring eens aan den lijve ondervinden, zodat wij ons nog meer zouden inzetten om de fouten van de geschiedenis niet te herhalen. Op dit ogenblik wordt in onze gemeente hard gewerkt aan de voorbereiding van een ambitieus evenement waarin wij zelf zullen geconfronteerd worden met een bezetter en de gevolgen van een gewapend conflict.

Het was tijdens een van de zeldzame mooie zomerdagen van 2021 dat aan de Wolvenstraat Isabelle Vandenhoutte met enkele vrienden aan de praat raakten over hun gezamenlijke passie: geschiedenis. Zo kwam ook Wereldoorlog II ter sprake. Het toeval wou dat één van hen, Werner De Braekeler, actief is in een ‘reenactementgroep’ (mensen die historische evocaties organiseren van oorlogssituaties). Een paar glazen later werd een kloek besluit genomen: ze zouden een groots evenement op stapel zetten waarbij het leven tijdens de bezetting, tachtig jaar geleden, zou geëvoceerd worden. Werner betrok er ook Jolien Baruffa bij. Zij is immers ook actief bezig het organiseren van evenementen rond WOII.

Historisch erfgoed dus! Dan willen we er bij Rausa natuurlijk het onze van weten. Een gesprek met initiatiefnemers Isabelle, Jolien en Werner...

Zoals je uit de familienaam al kan afleiden is Isabelle Vandenhoutte afkomstig van de Pamelse ‘Toepen-clan’ aan de Wolvenstraat. Haar ouders hebben jaren een bakkerij uitgebaat in Herne, maar toen Isabelle zeventien was, keerde het gezin terug naar Pamel.

“Oorspronkelijk was ik van plan om de wereld te veroveren als archeologe, maar uiteindelijk koos ik ervoor om hem te verbeteren als leerkracht geschiedenis, aardrijkskunde en Engels.”

Ik heb dertien jaar met volle goesting en overgave les gegeven. Geschiedenis is altijd al mijn grootste passie geweest, zowel op het vlak van werk, vrije tijd, vakanties... De interesse voor WOII is pas aangewakkerd in mijn puberteit door de film van Steven Spielberg ‘Saving private Ryan’, nadien verder geprikkeld door verworven informatie uit boeken, films, musea en vervolgens nog meer geïntrigeerd door oorlogsverhalen van mijn grootvaders. Ook mijn man Christoph doet zijn duit in het zakje, door zijn jarenlange historische belangstelling in WOII en zijn ruime verzameling van voorwerpen, boeken en verslagen. In ons gezin leeft deze geschiedenis echt nog”.

Werner De Braekeler verdient zijn boterham in de haven van Antwerpen, maar leeft zich daarnaast uit in zijn grote hobby: het organiseren van evenementen rond WOII, zowel in Nederland als in Vlaanderen.

“Met de ervaring die ik heb opgedaan in onder meer ‘Brasschaat under fire’ zal ik me zeker kunnen verdienstelijk maken in het project dat we samen met mijn Roosdaalse vriendinnen hebben opgezet. Ik ben lid van een ‘reenactmengroep’ die taferelen opvoeren uit de Tweede Wereldoorlog.”

Daardoor heb ik veel contacten met andere groepen die op hun beurt een andere groep vertegenwoordigen. Bij mij is dat dus de Amerikaanse 327th Glider Infantry Regiment, maar wij zijn al zeker dat we op 18 juni een Duitse infanterieeenheid, een Belgische verzetsgroep 'AS-037', Britse commando's en zeker niet te vergeten, een Nederlandse groep die aangebracht werd door Jolien".

Zo komen we bij de derde initiatiefnemer, Jolien Baruffa. Deze sportieve jongedame (27) uit Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek is bewegingsdeskundige van opleiding. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat er voor haar geen berg te hoog is om te beklimmen. Maar zij is ook in de ban van geschiedenis.

"Ik ben actief in 'Band of Brothers' een vereniging die de wedervaren bestudeert van Die Gespensterbrigade, een Duitse compagnie. Wanneer ergens een evenement wordt

georganiseerd is het belangrijk dat er naast Britse, Amerikaanse, Franse en Belgische groepen ook Duitse aanwezigheid is. Dat zal dus voor het evenement in Pamel ook het geval zijn".

Met een duidelijk scenario voor ogen trok dit dynamische trio naar de 'bevoegde gemeentelijke instanties' waar hun voorstel heel positief werd onthaald. Er werd hen door de bevoegde schepen ook aangeraden om contact op te nemen met Erfgoed Rausa. En zo rolden wij dus ook in het project. Een werkgroep heeft na enkele vergaderingen en terreinverkenningen al een vrij duidelijk beeld van wat er zich deze zomer op het 'bezette gebied' gaat afspelen. Isabelle vat het zo samen:

"Op zaterdag 18 juni 2022 is D-day voor ons cultuurproject! Op die dag worden taferelen uit de bezettingstijd weer tot leven geroepen. De bezoekers beginnen aan 'Het Sportvlot' aan een wandeling die hen zal leiden langs een traject van 4,5km. De wandelaars worden volledig ondergedompeld in de sfeer van de jaren '40 waarbij ze onderweg kunnen assisteren bij het ontruimen van een mijnenveld en een kijkje kunnen nemen in een veldhospitaal waar een live operatie zal uitgevoerd worden.

Verder ervaren zij de spanning van een militaire confrontatie tussen geallieerden en Duitsers en zijn ze getuige van een gedurfde actie van verzetslieden. Allicht botsten ze hier of daar wel tegen een strenge wachtpost aan of moeten worden ze geconfronteerd met voorbijrijdende motoren of Jeeps. Op een aantal plaatsen langs het traject worden ze opgewacht door acteurs die hen ware verhalen vertellen over oorlogsgebeurtenissen in onze eigen gemeente. Ze zullen getuige zijn van smokkelacties en bovendien kunnen ze zelf wat 'smokkelwaar' op de kop tikken op een antiek rommelmarktje.

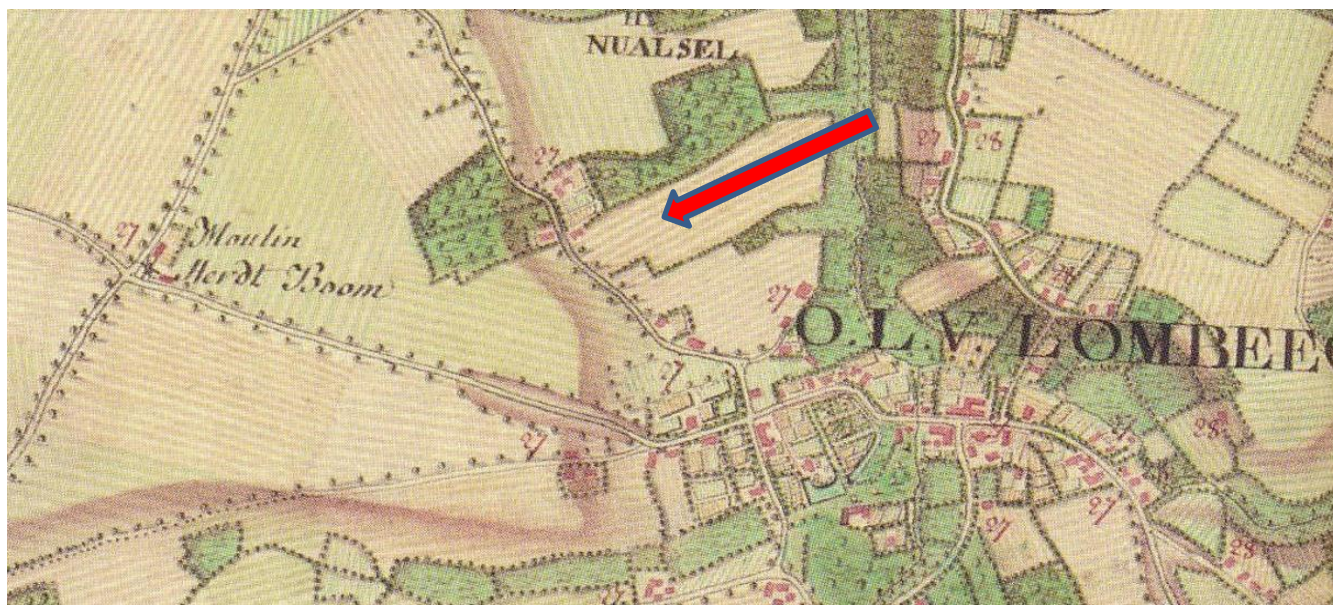
Na de wandeling kunnen de deelnemers hun emoties doorspoelen en nog wat napraten. Op een authentieke veldkeuken wordt er ook voor gezorgd dat de inwendige mens kan versterkt worden, zij het met lekkerder ingrediënten dan wat de soldaten in 40-45 in hun 'gamel' kregen. Bovendien worden ze daar opgewacht door muzikanten die de mensen weer hoopvol maken met melodieën uit de bevrijdingsperiode".

Dit evenement heeft geen enkel politiek motief. Een beter inzicht in de geschiedenis en het fysieke aanvoelen van wat een oorlogssituatie teweeg brengt, dat is wat de organisatoren willen bereiken.

Wie meer informatie wil bekomen of wie graag meewerkt aan dit evenement kan contact opnemen met:

vandenhouwe.i@gmail.com

Het mysterie van de Boezemberg

Bij de redactie van Rausa streven wij ernaar om de band met onze lezers aan te halen door regelmatig een oproep te doen om samen met ons te zoeken naar de betekenis van een bepaald toponiem, naar de namen van mensen die op een vergeelde foto staan of naar details over gebeurtenissen die zich in een ver of nabij verleden hebben afgespeeld in een van de Roosdaalse dorpen. Vaak leidde deze oproep tot het oplossen van een erfgoedraadsel. Zo heeft onze medewerker Günther De Mel de voorbije maanden genealogische knopen kunnen ontwarren en identificeerde Flor Van Nuffel heel wat onbekende gezichten op merkwaardige groepsfoto's. Toen Em. Prof. Jozef Teugels onlangs met een vraag zat over het al dan niet aanwezig zijn van een heel bijzondere klok in de kerk van Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, volstond een bericht naar Yves Van Schepdael al om een bladzijdenlang verslag te bezorgen waarmee de eminente vorser bijzonder opgetogen was.

Tot ons spijt moeten we soms toch het antwoord schuldig blijven. Zo was er de vraag van Steven De Nul. Zijn ouders waren een aantal jaar geleden actief in 'het feestcomité van de Boezemberg'. Zoals het in pre-coronatijden op veel plaatsen de goede gewoonte was, hadden ook de bewoners van de Lombeekse Koning Albertstraat een buurtfeest georganiseerd.

Rausa jrg.10 nr. 1 Blz. 20

Tegenover de woning van beeldhouwer Michel Janssens ligt een grote weide die de ideale plek bleek te zijn om de buurt te laten verbroederen. Dat werd een wederkerend succes! Ook Steven De Nul vond het een prettig gebeuren, maar om de een of andere reden werd hij geprikkeld door de naam 'Boezemberg'. Een 'berg' kun je de bodemverhoging nauwelijks noemen en waar die 'boezem' vandaan kwam, daar had hij helemaal het raden naar. Interpellaties bij mensen uit de buurt leverden niets op en een verklarend boek over de Lombeekse toponymie bestaat jammer genoeg niet. Dus kwam Steven met zijn vraag terecht bij Rausa. Het werkte aanstekelijk: ook wij pijnigen ons nu de hersens over het mysterie van de Boezemberg. Naarstig zoekwerk in oude documenten en vergeelde kaarten maakte ons niets wijzer. Op de Ferrariskaart (zie figuur bovenaan deze bladzijde): geen spoor!

Vóór we de handdoek in de ring gooien, proberen wij het dus eens via ons tijdschrift. Het gevaar bestaat dat wij nu ook andere mensen opzadelen met het raadsel. In een tijd van virale besmettingen kan dat tellen. Mocht er tussen ons hooggeacht lezerspubliek iemand zijn die een plausibele verklaring heeft voor de vraag van Steven De Nul, laat het ons weten zodat wij het in een volgende editie met trots kunnen meedelen. Dan zou er ten minste toch al één virus zijn bedwongen.

WE